

Svendborg Bylov 1619 (1572)

Svendborg Bylov blev revideret i 1619, men er egentlig en gengivelse af en ældre vedtægt fra 1572. Loven peger derudover endnu længere bagud i tid, og kan som sådan bruges til at forstå middelalderbyens opbygning, handelsbestemmelser og adfærd.

Byloven viser, at regulering ikke kun er et moderne fænomen – intet er for småt til at blive reguleret. En paragraf om, at man pænt skulle vente til fiskerbådene havde lagt til ved skibsbroen før man købte fisk i stedet for at hoppe i bådene fortæller, at man vil sørge for lige adgang til fisk og at nogle på et tidspunkt har hoppet i bådene og købt fisk af andre. Ligesom der nok også er nogle, der har efterladt ådsler i gaderne eller tømt deres hemmeligheder /toiletter) på offentlig vej.

Et vigtigt element i loven er, hvordan byen sørger for at minimere konkurrence. Torvehandlen var skarpt reguleret, og ingen fremmede købmænd måtte købe af bønderne og handlende for tidligt.

1. Om Byens jorder.

Hvilke som befindes at have taget noget ind af Byens Jorder, indenbyes eller udenbyes, videre til deres Gaarde eller Hauger, uden Borgemester Raads og Kæmners Minde, skulde det igen udlægge inden Philipi jacobi Dag den 1. Maj, under deres Faldsmaal*, som er 3 Mark til Byen og ligesaameget til Kongen, med mindre det er vitterligt, at det kan beholdes for Leje.

* bødestraf

2. Om Mellemgjerder.

Item, hvem som haver Hauger og ikke gjerder sine Mellemgjerder og sine Udgjerder laugfast, saa det kan være hans Naboer uden Skade, da skal den, som Gjerdet ejer, bøde hvis Skade der formedelst hans Forsømmelse afkommer, og desforuden, for saadan han Modtvillighed høde 3 Mark til Byen og tre til Kongen, om paa vorder kjert.

3. Jordskyld.

Enhver, som haver Hauger, indenbyes eller udenbyes :Skal udgive sin aarlige Haugeleje eller jordskyld, til St. Hansdag, eller før om paaskes, under 3 Mark til Byen og 3 til Kongen.

4. Om rene Gader.

Item, hvilke som ikke holder Gaderne ved Magt slette og rene, hver for sine Fortov, og udfører sine Møddinger og Skarn efter at Borgermesteren lader dem tilsige, tages der Pant for 3 Mark til Kongen og Byen.

5. Hydsken og Hemmeligheder.

Ingen maa have Hydsken eller Hemmeligheder* nærmere Byens Stræder eller sine Naboer end en rom Alen, og jordgravet saa at ingen Ureenligheder til Stræder eller Naboer deraf kommer, meget mindre over Byens Bæk*, ej heller nogen udi Byens Bæk, at maa flyde eller paaføre hinanden nogen Ureenlighed, som hidtil alt for meget sket er. Hvo herimod gjøre og kunne bevises over, bøde 3 Mark til Byen og 3 til Kongen,

og sine Naboer, som han flyder og stemmer paa, det som ureenligt er, ligesaameget, saa tit som det saa befindes.

* Hemmelighed = lokum

* Byens bæk: springsbækken, der løb nord om byen. Løber nu i rør.

6. Udenbyes Folk og Løsgjænger.

Hvilken Borger, som understaar sig, foruden Borgermester og Raads Villie og Samtykke, at modtage nogen udenbyes Folk udi deres Huse eller Boder, da skulde de have forbrudt til de Huusarme 3 Aars Huusleje, 2 Mark hvis Boder de udi saamaade ulovlig bortlejet haver, og skulde slige Folk som udi saamaade uden Borgemesters og Raads Viilie, ere indkomne, udi ligemaade af Byen forvises, og strax rømme, saafremt de ikke vilde straffes som vedbør. Ingen maa huse eller herbergere nogen Løsgjænger, som kommer her til Byen udi den Agt og Mening, at de vilde omløbe og trygle Borgerne over. Men kommer de og vil over Færgestæderne, da ikke længer at herbergere dem end een eller tvende Natstid. Hvo herimod gjør bøde 3 Mark til Byen og 3 til Kongen.

7. Borgernes Advarsel.

Hvilken Borger, som ikke møder naar Borgermester og Raad med Byens Tjener skikker ham Bud, tages deres Pant for 3 Mark. Byens og Kongens om de ere tilstede, naar tilsiges, og ikke have lovligt Forfald.

8. Om Borgere i Porten.

Skal holdes 2 Borgere i hver Port hver Torvedag og de skulde have grangivelig Tilsyn, at ingen kjøber uden Portene eller Maalet, hvis det forsømmer som med rette tilkommer, eller seer igjennem Fingre med nogen Mand, og ikke dette giver tilkjende, han bøde 3 Mark til Byen og Kongen.

9. Torvedage.

Hvilke, som understaaer sig paa Torvedage at gaa uden Porten eller Maalet*, at kjøbe, staae i Halsjernet i 2 Timer, uden de det anderledens kan forvinde.

*den som snyder med mål eller bytold ved porten

10. Embedsmænds Kjøbmandskab.

Hver Embedsmand, som er uden Kjøbmandslauget, skal bruge til Embede og Haandværk og intet Kjøbmandskab, under samme Gods Fortabelse som han handler, Halvdelen til Byen og ligesaa til Kongen.

11. Fiskekjøb i Baade.

Ingen maa springe i Baadene at kjøbe Fisk; men blive staaende paa Landet til Baadene blive tillagte, hvo herimod gjør have forbrudt hvis de i saamaade kjøbe, Halvdelen til dem det tager og Halvdelen til Hospitalet.

12. laan til Udenbyes.

Ingen maa laane udenbyes Folk Skjeppe, Alen eller Fjerdingkar til at bruge mellem dem selv indbyrdes, som udenbyes ere boende, under 3 Mark til Byen og Kongen.

13. Sviin i Byen.

Skulle Borgerne holde deres Sviin udi Skovene og ikke her udi Byen, Kirkegaardene eller paa Viebelt* Borgerne til nogen Skade paa deres Hauger eller Græsning udi Holmene, fast mindre understaae sig til

nogle Stier udi i Holmene eller paa Vibeltet at lade bygge. Hvo herimod gjør bøde 3 Mark til Byen og saa til Kongen, og skal alligevel være Byens Tjener, naar dem af Borgemester og Raad bliver befalet, flytte og nedbryde Stierne og ei bryde forbi enhvers Vold, Herværk eller Andet.

*Viebæltet: græsområdet udenfor bygrænsen, hvor der bl.a. blev holdt marked. Gadenavnet Viebæltet stammer herfra.

14. Skade af Sviin.

Understaaer sig nogen at holde Sviin, som indbryder i nogen Mands Hauge og gjør Skade, bekomme de nogen Skade derover, have de det for Hjemgeld. Og dersom nogen befindes paa Kirkegaardene eller i Kirkerne, maa af Kirkeværgerne eller Byens Tjenere optages og skjæres Ørerne af dennem, og være forbrudt til Kongen og Byen;

15. Markjorder.

Skulle alle Mænd, som have Gjerder om Holmene og Øxnebjergsmarken, have deres Gjerder tillukt 14 Dage før Philipi Jacobi Apostolorum Dag eller og før eftersom de derom blive advaret, og fuldgerdet og laugfast før Philipi Jacobi Dag. Og om Rugmarkerne skulde Gjerderne være I gavlet 14 Dage før Allerhelgensdag, fuldgerdet og laugfast før Allerhelgensdag. Hvilken der ikke gjør, tages deres Pant første Gang for 18 Sk. Byens og Kongens, anden Gang dobbelt, tredje Gang tredobbelt og saa opad, til saalænge de holde deres Gjerder laugfaste og fuldgerdet.

16. Ulovligt Qvæg i Holmene.

Hvo som med Villie holder sine Heste, Øg, Sviin, Grise, Stude og Studekalve, Faar eller Gjedder i forbemeldte Koemark mod den menige Mands Villie, skulle for den Brøst og Skade de derved forvolde, forbrudt halv til Kongen og halv til Byen, uden hver som gives Forlov til af Borgemester og Raad, og hvem som vil have Køer i Holmene, han skal gaa til Byeskriveren og lade dennem indskrive og siden til Byesvendene og lade dem brænde, førend de dem i bemeldte Koemark indslaaer, under samme Qvæggets Fortabelse til Byen og Kongen, men hvad Qvier er belangende, skal ikke indskrives eller brændes videre end Borgernes hjemfødte, og de, de have havt paa Foder hjemme om Vinteren. Paa det ingen herefter under et hemmelig Skin skal indtage fremmed Qvæg, som ofte er befunden. Hvo herimod gør skal Qvæget være forbrudt til Kongen og Byen.

17. Græspenge,

Hvad Græspenge anbelanger, som skal gives af Køer og Qvier udi Holmene, skal til god Rede udredes, og Betaling skee til St. Knuds Konges Dag; hvilke derimod gjør, og ikke udlægger sine Græspenge, da skal Qvæget indlægges og sættes i Folden, til saalænge de bliver betalte, og hvilke som ikke er i Marketal, han eller hiin maa ingen Køer holde i Holmene under 3 Mark til Byen ogsaa til Kongen, undtagen hvor Adelens Præster eller Præsteenker er anbelangende, saavidt dem af Øvrigheden bliver bevilget at faae i samme Koehauge.

18. Om Qvægindkomst uafvidende.

Dersom saa hendes at nogen Mands Qvæg, Høns, hans Sviin eller andet forbudt Qvæg indkommer i forbemeldte Koemark uforvarendes, og gjør sin Eed derfor, at det var skeet imod hans Villje eller Samtykke, saa tages hans Pant og Bøder derfor skikkeligt er. Og skulde disse Vilkaar om forbemeldte Qvæg og Gjerder holdes fra Philipi Jacobi Apostolorum Dag til Marie Undfangelses Dag.

19. Humle.

Befindes Nogen, som er kommen til Laug-Alder*, at plukke Humle af andre Folks Gjerder uden Minde, eller at bryde Staver af nogen Mands Haugegjerder, eller og at plukke samme Gjerder enten i Byen eller udenfor, stande i Halsjern i 3 Timer; men er det umyndige Børn, straffes med Riis.

* Gammel nok til at være medlem af et laug – en slags fagforening. Dvs. myndig.

20. Qvæg paa Hallenskov.

Hvem, som vil have Qvæg paa Hallenskov, han skal give Græspenge deraf, eftersom Taxten bliver sat af Borgermester og Raad.

21. Om Foering.

Skal alle Mænd være paamindt at ingen maa lægge Foder udi de Huse, som Skorsteen eller Ovn er udi, eller paa nogle de Steder, som kan være til Frygt og Fare; befindes nogen herimod at gjøre og befindes, naar man gaaer om Ildsteder at skue, skal tages deres Pant 3 Mark til Byen, 3 Mark til Kongen, og alligevel lægge sit Foder paa de Steder, at der kap være uden Frygt og Fare og hver Mand uden Skade.

22. Skorstenene.

Skal hver holde sine Skorstene ved Magt og rene, saa at de ikke udbrænder eller kommer nogen Rædsel, Frygt eller Fare af, under 3 Marks Fortabelse.

23. Brænde og Kul.

Skal ingen Borger sig selv til Fordeel og andre sine Medborgere til Skade, understaae sig til at sælge Ved eller Kul til nogen udenbyes folk, und 3 Mark til Byen og 3 til Kongen for hver Gang saa befindes.

24. Udæskning.

Ingen Borger maa gaae paa Gaden med Bøsse eller anden Værge til at udæske* deres Medborgere med. Hvo herimod gjør, uagtet han ingen Skade gjør, bøde 3 Mark til Sagvolderen, Byen og Kongen hver saa meget.

* udfordre; provokere

25. Skyden.

Skal ingen Borger udi Drukkenskab understaae sig til at skyde ud af deres Vinduer, ei tilstæde sine Gjæster slig Modtvillighed, som vore Medborgere og Naboer kan være til Foragt, Frygt, Rædsel og Fare, at maa gjøre, under 3 Mark til Byen, 3 til Kongen.

26. Taxt og Forordning.

Item skal menige Borgere og Indvaanere være forsigtige udi, saavelsom alle andre Haandværksmænd, at rette og holde dem efter den Taxt og Forordning, som Borgemester og Raad, efter Kongens Brev og Befaling haver ladet gjøre og her paa Raadhuset ophænge, under Pine og Straf efter Kongens Brevs Formelding.

27. Hunde og Kjøttere.

Hvem af Indvaanerne, som holde store Hunde og Kjøttere, der gjøre Borgerne Skade paa deres Faar og Lam, saavelsom ogsaa Gudstjenestetid og ofte udi Kirken forhindrer, skal bøde Byen og Kongen hver 3 Mark, om de dennem holder, efter de derom er advaret, og desforuden bøde Skaden, og dersom saadanne Hunde faaer nogen Skade, haver de det for Hjemgeld.

28. Aadsler i Gaderne.

Ingen skal fordriste sig til at kaste Aadsel eller andet dødt Tingest her i Gaderne eller Stræderne, inden eller uden for Byen; men det skal udføres og begravnes uden for Byen ved en Afside, under deres Faldsmaal, som er 3 Mark til Byen og 3 Mark til Kongen, som deres Pant strax maa tages for.

29. Delle for Fremmede.

Ingen Borger skal understaa sig til at bruge nogen Delle eller Forsolling mod sine Medborgere, for nogen Fremmed, thi det er med hans Borgereed. Hvo herimod gjør, have forbrudt sit Borgerskab, vitterlig Gjeld alleneundtagen.

30. Huse at tække.

Ingen her inden Portene tække deres Huse med Halmtag under deres Faldsmaal.

31. Ulovlig Skænken.

Ingen maa udskjænke Viin, Brændeviin, Mjød eller anden Drik, naar der følges Brudfolk eller Barselsqvinder til Kirke, saafremt de ikke derfor vil stande til rette efter Recessen; ligesaa holdes med dem, som sælge og udtappe før Gudstjenesten om Søndage og Helligdage er forrettet.

32. Om Skat.

Hvilken Borger ikke villig vil erlægge sin aarlige Byes Skat, Baadsmanspenge eller anden Byens og Kongens Udgift, som med Rette kan tilkomme, maa deres Pant tages, for saavidt Andeel der er taxeret for, desforuden for deres Ulydighed 3 Mark til Byen og 3 Mark til Kongen.

33. Skjeppe- og Fjerdingskar.

Ingen maa bruge nogen Skjeppe eller Fjerdingskar at maale med, uden de er tegnet og brændt med Byens Brænde, under 3 Mark til Byen og 3 Mark til Kongen.

*De mål der skulle bruges til at sælge korn og fødevarer med, skulle være godkendt af bystyret. Se nr. 34.

34. Alen.

Ingen maa bruge andre end Sjællands Alen og Vægt udi deres Huse eller udenfor, under den Straf, som Kongens Lov formelder.

34. Kramboder.

Ingen maa udi almindelig Marked tilstæde Kræmmer at bygge uden paa Torve, som af gammel Tid sædvanlig har været, under 10 Daler til Byen og Kongen.

36. Bissekræmmere.

Ingen Bissekræmmer maa omløbe paa Landsbyerne med deres Kram, og der igjen opkjøbe til Forprang, Flesk; Smør, Skind, Huder og andre adskilligt Kjøbmandsvare, som er mod Kongens Lov. Hvem herimod befindes, stande derfor til Rette som ulydige Borgere.

* Forprang er for handel uden for købstæderne, hvor en kræmmer køber varer, som ellers skulle være ført til torvs i købstaden.

37. Høkerie.

Ingen Fremmed maa tilstædes at udhøkre af deres Varer ved Broen med deres egen Maal og Vægt, men skal sælge deres Varer til Borgerne med sjællandsk Maal og Vægt under samme Gods Fortabelse til Byen og Kongen.

38. Udenbyes Markkjøb.

Ingen Borger, deres Tjener eller Bud, maa gaae til Broen med Bønder eller udenbyes Mænd, og der med Gjestepenge at tilkjøbe dem Sild eller andre Varer af Fremmede, som de kan have at sælge; thi det er Borgerne til Skade og Forhindring paa deres Næring. Hvo herimod gjør, bøde 3 Mark til Byen og til Kongen.

39. Sabaten.

Ingen maa om Søndagen eller Helligdage age enten Veed, Korn eller Høe af Marken, eller andre saadanne Gjerninger, som ikke bør at gjøres om Sabaten, under 3 Mark til Byen og 3 Mark til Kongen.

40. Taxt paa Oxe- og Lammekjød.

De som slagte Øxne eller Køer at sælge og udhøkre, skal sælge Kjødets med Vægten og skal give for Pundet fra Bartholomæidag til Juul 1. Penge og fra Juul til St. Hansdag 4 Alb efter Aarsens Lejlighed.

41. Lammekjød.

Hvad Lammekjød er anbelangende, maa Borgemester og Raad aarligen gjøre Forordning om, hvor dyrt det skal sælges, efter Aaringernes Lejlighed med Lammene sligt kan begive.

Alle disse fornævnte Punkter og Artikler kjendes vi at have indgaaet og bejaet med hverandre paa den menige Almues Vegne fast uryggelig at ville holde og efterkomme, under den Penge og Straf, som foreskrevet staar.

Til Vidnesbyrd have vi trykt vore Signeter herunder.

Datum, Anno, die et foro ut supra.